

**Fakta om
Västernorrlands län
2009**

Innehåll

Allmänt	2-6
Areal.....	7-8
Klimat.....	9
Befolkning	10-15
Medellivslängd.....	16
Infrastruktur	17-22
Nybyggnation	24
Energi.....	26-27
Kommunal skatt.....	28
Service	29
Medelinkomst.....	30-31
Världsarvet Höga Kusten	32-33
Skyddad natur	34-35
Arbetsställen	36
Export/Import.....	37
Arbete/Näringsliv	38-43
Arbetslöshet.....	44-45
Turism	46-49
Utbildning.....	50-52
Kultur	53-56
Jakt och fiske	57
Jordbruk	58
Politik.....	59-61
Länsstyrelsen Västernorrland	62
Massmedia	63
Internetadresser	64

Produktion **Pantzare Information AB**
Luleå

Omslagsbild: Fiskevistet, världens första surströmmingsmuseum,
är beläget i Skeppsmalens fiskeläge utanför Örnsköldsvik.
Fotograf: Björn Grankvist

GTC, Luleå, juni 2009

Välkommen till Västernorrland

Vårt län är centralt beläget i Sverige och i Norden. Vi som bor här njuter av en hög livskvalitet med rika natur- och kulturupplevelser. Vårt näringsliv har utvecklats ur stora, förnybara naturtillgångar i form skog och energi. Här finns mer att hämta, bland annat utmärkta förutsättningar för vindbruk, för framställning av bioenergi och för vidareförädling av en av världens bästa skogsråvaror. Länet har idag en väl diversifierad näringslivsstruktur och är synnerligen väl positionerat för fortsatt hållbar utveckling. Cellulosaindustri, miljöteknik, bank, försäkring och pensioner är områden där Västernorrland intar ledande positioner. Inom länet finns också en väl utvecklad teknikindustri med spjutspetsar inom hydraulteknik och fordonsteknik.

Här finns bra grund- och gymnasieskolor och två universitet med inriktningar på forskning och utbildning som ligger mycket väl i linje med länets speciella förutsättningar.

Idrott och kultur ligger västernorränningarna varmt om hjärtat, och vårt län är starkt representerat med framgångsrika idrottsmän och -kvinnor inom olika grenar.

Länet har en väl utvecklad besöksnäring. Konferensfaciliteter och evenemangsarenor i Sundsvall och Örnsköldsvik, världsarvet Höga Kusten – en av världens vackraste och mest speciella skärgårdar, vackra älvdalar och trevliga människor.

Mycket mer finns att säga om Västernorrland. I denna skrift har vi samlat ett rikt material med uppgifter om länet inom olika områden.

Om du önskar mer information om länet är du välkommen att kontakta länsstyrelsen.

Bo Källstrand
Landshövding

Visste du att

Västernorrland är Sveriges första miljölan, vilket innebär att alla länets kommuner ingår i föreningen Sveriges Ekokommuner.

Världsarvet Höga Kusten har världsrekord när det gäller landhöjning sedan senaste istiden. På 9 600 år har landet stigit 286 meter över havet.

Det mest koncentrerade hällristningsområdet i landet finns i Näsåker, Sollefteå kommun. Hittills har man hittat 2 000 ristningar, varav de äldsta är uppemot 6 000 år gamla.

Länet kan stoltsera med idrottsprofiler som Emma Johansson, tvillingarna Anna och Alexandra Polivanchuk, Peter Forsberg och Henrik Zetterberg samt tvillingarna Henrik och Daniel Sedin.

Länet är ett av de travhästtätaste i landet med travbanorna Bergsåker, Solänget och nybyggda Arena Dannero. I Västernorrland finns även några av de mest framgångsrika travtränarna i landet.

Högakustenbron håller en segelfri höjd på 40 meter. De båda pylonerna som bär upp bron reser sig 180 meter över havet och utgjorde Sveriges högsta byggnadsverk när den stod klar år 1997.

Länet svarar för 80 procent av världens surströmmingsproduktion.

Västernorrland har två ishockeylag i elitserien, Timrå och Modo. I basketligan återfinns Sundsvall Dragons.

5 i 12-rörelsen mot främlingsfientlighet startade i Härnösand.

Swedbank arena, en av landets främsta evenemangsarenor, finns i Örnsköldsvik och rymmer cirka 7 200 åskådare.

Alla studenter som läser vid Mittuniversitetet är garanterade bostad.

Sveriges geografiska mittpunkt, Flataklocken, finns i Ånge kommun.

Vid foten av Skuleberget ligger Naturum Höga Kusten. Med sina 700 kvadratmeter, varav 375 kvadratmeter utställningsyta, är detta magnifika utflyktsmål ett av Sveriges största naturum.

Naturum Høga Kusten
Foto: Lena Ottebo

Västernorrland i korthet

Länet har sju kommuner: Ånge, Sundsvall, Timrå, Härnösand, Kramfors, Sollefteå och Örnsköldsvik. Sammanlagt är vi 243 000 västernorrlänningar på en yta av 21 700 kvadratkilometer. Det innebär elva invånare per kvadratkilometer.

Västernorrland är lättillgängligt med tre flygplatser och snabbtåg söderifrån. När Botniabanan/Ådalsbanan är klar får länet snabbtågstrafik även norrifrån. Via E4 och E14 har länet goda förbindelser mot norr, söder och väster. Godsfärjetrafik finns med Kaskö i Finland.

Länet består av två landskap, Medelpad i söder och Ångermanland i norr. Härnösand är länets residensstad. Staden är tillika stiftsstad för Härnösands stift, som omfattar landskapen Jämtland, Härjedalen, Medelpad och Ångermanland.

Västernorrland har en rik natur, med de tre stora älvarna Ljungan, Indalsälven och Ångermanälven samt en lång kust mot Bottenhavet med det unika världsarvet Höga Kusten. Länets inland med dalgångar och stora skogar bjuder på goda bär- och jaktmarker. Fisket, efter främst lax och öring, men även andra arter som strömming, harr, sik, gädda och abborre, är en tillgång såväl i älvar och insjöar som längs kusten. Den rika och omväxlande naturen ger oändliga möjligheter till sport- och fritidsaktiviteter året om. Kanske är den anslående naturen en förklaring till att Västernorrland länge kunnat stoltsera med många framstående personligheter inom kultur och idrott.

Basnäringarna skog, massa/papper och vattenkraft har alltså sitt starka fäste i vårt län.

De ger dock inte längre lika många arbetstillfällen som tidigare och näringslivet är inne i en förnyelsefas. Kunskaper från basnäringar har starkt bidragit till utveckling av många företag inom energi- och miljöteknik. Andra viktiga kluster i länet finns inom säkerhet och räddning och inom

bank, försäkringar och pensioner. Inom IT sker en intressant utveckling bland de aktörer som bildar Arkivlänet Västernorrland.

Landskapssymboler

	Medelpad	Ångermanland
Blomma	Gran	Styvmorsviol
Djur	Skogshare	Bäver
Fisk	Abborre	Sik
Fågel	Korsnäbb	Gråspett
Mineral	Alnöit	Nordingrågranit
Svamp	Färticka	Sillkremla
Insekt	Mnemosynefjäril	Stor hornstekel
Mossa	Kammossa	Tät fransmossa
Äpple	Sundsäpple	Kramfors

Bäver är Ångermanlands landskapsdjur.
Foto: Owe Källström

Vision Västernorrland 2010

Västernorrland ger möjligheter och mångfald är länsvisionens motto. Visionen är en strategi för hållbar regional tillväxt och det sammanhållande strategidokumentet för det regionala tillväxtarbetet i Västernorrland som länsstyrelsen samordnar.

Visionen syftar till ett effektivare resursutnyttjande genom samverkan. När olika aktörer och länsdelar kompletterar varandra istället för att konkurrera skapas en helhet. Grunden läggs för en kraftsamling där aktörers och länsdelars enskilda styrkor samspelar i det regionala tillväxtarbetet.

Visionen har tagits fram genom bred samverkan i länet mot bakgrund av en gedigen analys av länets resurser och hur dessa förhåller sig till trender i omvärlden. Med utgångspunkt i mottot *Västernorrland ger möjligheter och mångfald* sätter visionen upp sju långsiktiga utvecklingsmål för länet och identifierar handlingslinjer, i form av strategiskt viktiga områden för länets utveckling, för att nå dessa utvecklingsmål.

I egenskap av övergripande strategidokument för länets utvecklingsarbete vägleder visionen länsbaserade sektorsprogram såsom det regionala tillväxtprogrammet, länstransportplanen, kulturarvsprogramet, den regionala strategin för landsbygdsutveckling och utvecklingsstrategin för besöksnäringen.

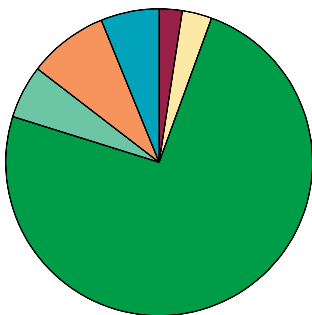
För mer information om Vision Västernorrland 2010 och länets sektorsprogram, se länsstyrelsens webbplats www.y.lst.se, under rubriken Strategier.

Västernorrlands län

Kommun/ region	Landareal km ²	Folkmängd 2008-12-31	Invånare per km ²
Härnösand	1 065	24 716	23,2
Kramfors	1 706	19 473	11,4
Sollefteå	5 428	20 538	3,8
Sundsvall	3 209	94 955	29,6
Timrå	788	17 980	22,8
Ånge	3 068	10 323	3,4
Örnsköldsvik	6 421	55 387	8,6
Västernorrlands län	21 684	243 372	11,2
Riket	410 335	9 256 347	22,6

Arealens fördelning i länet

	Länet	Riket
 Bebyggd mark och tillhörande mark	2%	3%
 Jordbruksmark	3%	8%
 Skogsmark	74%	53%
 Naturligt gräsbevuxen mark, hedmark o. dyl.	0%	7%
 Öppen myr exklusive torvtäkter	6%	9%
 Berg i dagen och övrig mark	8%	12%
 Vatten	6%	9%

Med en areal av drygt 23 000 km² är Västernorrland det femte största länet i riket. Länet är ett av landets skogrikaste, 74 procent av ytan utgörs av skogsmark. Av länets yta är 3 procent jordbruksmark och 2 procent bebyggd mark.

Av Sveriges totala areal är 53 procent skogsmark, 8 procent jordbruksmark och 3 procent bebyggd mark.

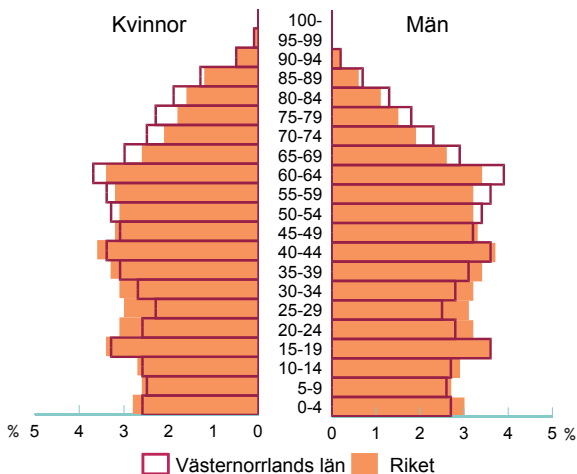
Högsta och lägsta temperatur i länet

Station	Högsta 2008	Högsta sedan 1901	Lägsta 2008	Lägsta sedan 1901
Junsele	30,1	32,2	-26,1	-45,8
Skagsudde	25,5	30,0	-13,3	-31,3
Härnösand	28,1	32,7	-17,9	-34,7
Torpshammar	32,3	34,6	-21,5	-42,0
Sundsvall	29,1	33,0	-17,3	-36,6

Västernorrland i en Sverigejämförelse

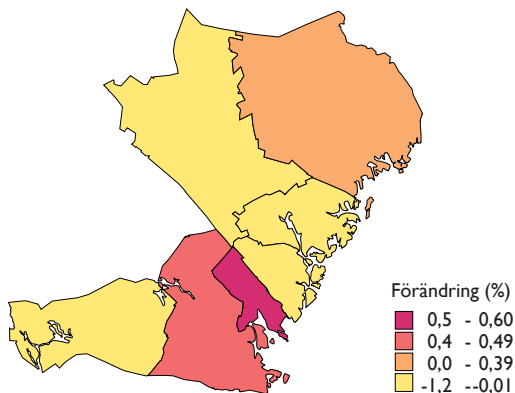
Station	Årsmedeltemp. C		Årsnederbörd mm	
	2008	Normalvärde 1961-90	2008	Normalvärde 1961-90
Kiruna	-0,4	-1,9	627	500
Luleå	3,3	1,6	565	506
Junsele	3,3	1,5	511	551
Skagsudde	5,8	3,4	403	426
Härnösand	5,7	3,8	776	703
Sundsvall	5,1	3,1	615	539
Stockholm	8,5	6,6	634	539
Göteborg	9,7	7,7	1 059	758
Lund	9,5	7,9	667	666

Befolkningsstruktur 2008

Västernorrlands län har en högre andel äldre och en lägre andel yngre i befolkningen än riksgenomsnittet. Från och med 50 år och äldre är den procentuella andelen högre i länet för varje 5-årsgrupp. Den lägre andelen i åldrarna 20-39 år är främst resultatet av flera års flyttningsunderskott. Det finns dock stora skillnader mellan kommunerna i länet.

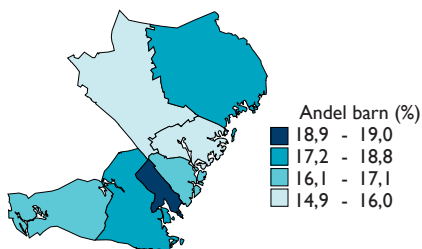
Befolkningsförändring 2007-2008

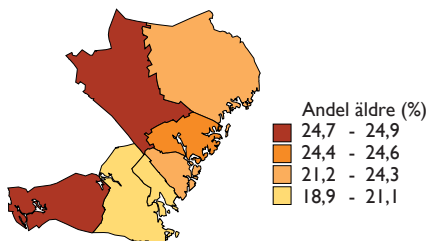
Folkmängd 2008 samt förändring 2007-2008

Ålder	Länet		Förändring 2007-2008 i procent			
	Antal 2008		Länet		Riket	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
0-15	18 772	19 531	-8,1	-8,20	-7,7	-7,5
16-24	14 345	15 579	13,8	13,8	14,6	14,4
25-34	12 113	12 920	-1,4	-1,9	-0,1	0,1
35-44	15 716	16 369	0,0	-0,9	0,4	0,0
45-54	15 394	16 048	-0,5	-0,5	0,9	1,0
55-64	17 311	18 166	-1,3	-0,9	-0,4	-0,5
65-74	13 399	12 772	3,6	3,4	4,4	5,2
75-	15 013	9 242	-0,5	0,0	-0,6	0,3
Totalt	122 063	121 309	0,0	-0,1	0,7	0,9

Andel barn 0-15 år i befolkningen 2008

Andel 65 år och äldre i befolkningen 2008

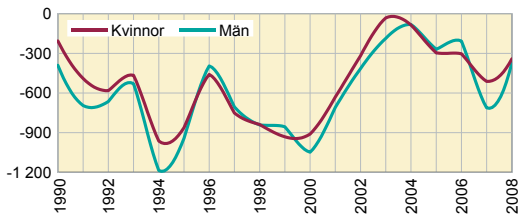

Befolkningen per åldersgrupp 2008 (%)

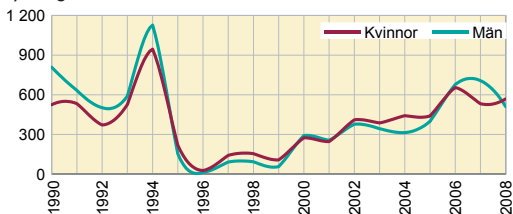
Region	0-15 år	16-64 år	65 år -
Härnösand	16,7	61,6	21,8
Kramfors	14,9	60,6	24,5
Sollefteå	15,6	59,6	24,8
Sundsvall	17,4	63,5	19,1
Timrå	19,0	62,0	19,0
Ånge	16,1	59,0	24,8
Örnsköldsvik	17,3	61,4	21,3
Länet	17,0	62,0	21,0
Riket	18,0	64,2	17,8

Flyttningarnets Västernorrlands län 1990-2008

Flyttningarnets mot övriga län i riket

Flyttningarnets mot utlandet

Flyttningar till/från Västernorrlands län 2008

Region	Inflyttade		Utflyttade		Flyttningarnets	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Härnösand	443	428	549	524	-106	-96
Kramfors	299	387	408	404	-109	-17
Sollefteå	301	323	428	369	-127	-46
Sundsvall	1 679	1 551	1 625	1 663	54	-112
Timrå	386	372	376	394	10	-22
Ånge	152	152	215	212	-63	-60
Örnsköldsvik	726	644	726	662	0	-18
Västernorrland	3 986	3 857	4 327	4 228	-341	-371

Utländsk bakgrund

Nästan var tionde västernorränning har utländsk bakgrund definierat som att man är född utomlands och/eller har båda föräldrarna födda utomlands. I hela riket har närmare var femte utländsk bakgrund.

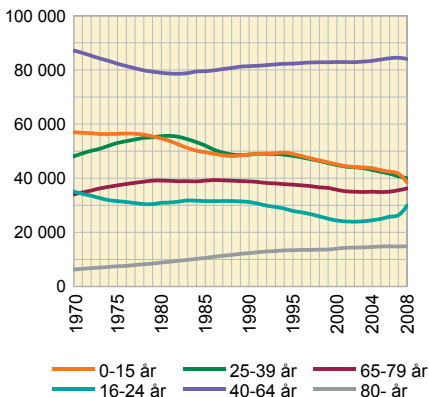
Utländsk bakgrund 2008-12-31

Kommun/ Region	Antal		Procent	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Härnösand	1 077	1 004	8,6	8,3
Kramfors	709	746	7,3	7,6
Sollefteå	746	714	7,2	7,0
Sundsvall	4 446	4 176	9,3	8,9
Timrå	819	719	9,2	7,9
Ånge	308	308	6,1	5,9
Örnsköldsvik	2 002	1 676	7,2	6,0
Västernorrland	10 107	9 343	8,3	7,7
Riket	845 854	815 149	18,2	17,7

Utländska medborgare 2008-12-31

Kommun/ Region	Antal		Procent	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Härnösand	505	519	4,0	4,3
Kramfors	325	342	3,4	3,5
Sollefteå	382	374	3,7	3,7
Sundsvall	1 691	1 705	3,5	3,6
Timrå	350	306	3,9	3,4
Ånge	159	182	3,1	3,5
Örnsköldsvik	807	740	2,7	2,7
Västernorrland	4 219	4 168	3,5	3,4
Riket	273 657	288 467	5,9	6,3

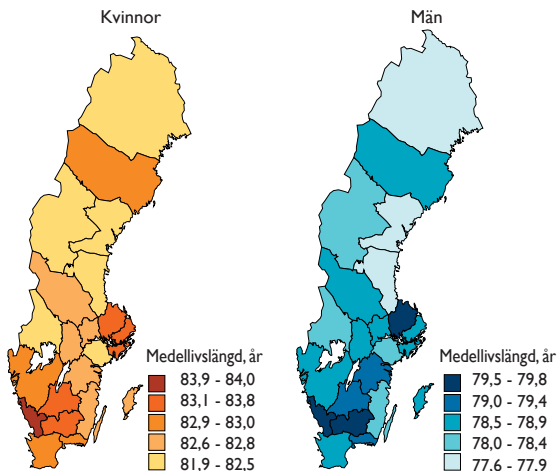
Västernorrlands befolkning 1970-2008

Västernorrlands befolkning har minskat med 24 031 personer sedan år 1970. De största minskningarna har skett i åldersgrupperna 0-15 år och 25-39 år, som minskat med 18 672 respektive 8 025 personer under tidsperioden. Den största ökningen har skett bland de som är 80 år och äldre, +8 619.

Ålder	Folkmängd		Förändring 1970-2008	
	1970	2008	Antal	%
0-15	56 975	38 303	-18 672	-32,8
16-24	35 065	29 924	-5 141	-14,7
25-39	48 029	40 004	-8 025	-16,7
40-64	87 112	84 033	-3 079	-3,5
65-79	33 972	36 239	2 267	6,7
80-	6 250	14 869	8 619	137,9
Samtliga	267 403	243 372	-24 031	-9,0

Medellivslängd 2004-2008

Medellivslängd 2004-2008 per kommun

	Män	Kvinnor
Härnösand	78,50	81,92
Kramfors	75,54	81,99
Sollefteå	78,05	81,99
Sundsvall	77,62	82,37
Timrå	77,85	82,09
Ånge	76,43	80,30
Örnsköldsvik	78,32	83,31
Västernorrland	77,70	82,32
Riket	78,71	82,91

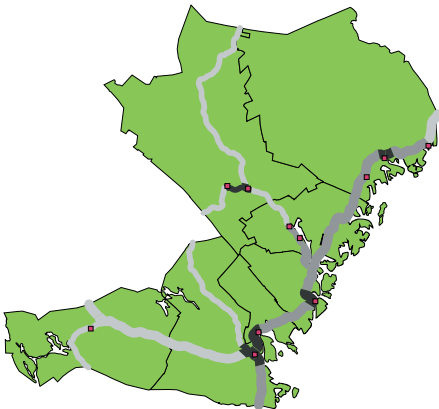
Statliga vägar 2007-01-01

Väglängd, km

Vägar	Västernorrland	Hela riket
Riksvägar	670	15 385
Länsvägar	4 456	82 932
Samtliga vägar därav	5 126	98 317
Motorväg	14	1 744
Belagd väg	3 240	78 113
Enskilda vägar med statsbidrag	2 691	75 609

Trafikflödeskarta, huvudvägar

Trafikens intensitet betecknas på så sätt att ju mörkare linjer desto intensivare trafik.

Personbilar i trafik vid årsskiftet 2008/2009

	Bilar i trafik	därav ägda av:			Person- bilar i trafik per 1000 inv.
		kvinnor	män	företag	
Härnösand	11 840	3 239	6 521	2 080	479
Kramfors	10 819	2 821	5 597	2 401	553
Sollefteå	11 482	3 094	5 820	2 568	559
Sundsvall	46 355	13 689	25 209	7 457	488
Timrå	9 234	2 801	5 329	1 104	515
Ånge	5 629	1 501	2 882	1 246	545
Örnsköldsvik	29 661	7 423	16 318	5 920	535
Länet	125 020	34 568	67 676	22 776	514
Riket	4 278 995	1 160 919	2 229 921	888 155	463

Personbilarnas genomsnittsalder 1990 och 2005

	1990		2005	
	Antal bilar	Genom- snittsalder	Antal bilar	Genom- snittsalder
Härnösand	11 143	8,0	11 748	10,6
Kramfors	10 677	8,5	10 529	11,2
Sollefteå	11 768	8,8	11 538	11,5
Sundsvall	41 801	7,6	45 372	9,7
Timrå	8 186	8,0	9 010	10,4
Ånge	5 970	8,4	5 779	11,6
Örnsköldsvik	27 520	8,6	29 014	10,8
Länet	117 065	8,2	122 990	10,5
Riket	3 600 518	7,5	4 153 674	9,1

Arbetspendling över kommungräns 2007

Kommun	Inpendling		Utpendling		Nettopendling	
	män	kvinnor	män	kvinnor	män	kvinnor
Härnösand	1 085	912	1 445	823	-360	89
Kramfors	714	375	913	530	-199	-155
Sollefteå	462	413	856	384	-394	29
Sundsvall	4 820	3 355	3 246	1 845	1 574	1 510
Timrå	1 385	600	2 575	2 123	-1 190	-1 523
Ånge	406	227	476	228	-70	-1
Örnsköldsvik	1 087	432	957	699	130	-267

Arbetspendling mellan kommuner i länet 2007

Bostads-kommun	Arbetsställe kommun						
	Härnösand	Kramfors	Sollefteå	Sundsvall	Timrå	Ånge	Örnsköldsvik
Härnösand	9 030	403	49	984	180	3	54
Kramfors	400	7 142	291	157	12	6	253
Sollefteå	128	256	7 894	144	11	3	76
Sundsvall	663	57	58	40 932	1 534	360	87
Timrå	261	13	16	4 052	3 779	16	22
Ånge	21	2	7	411	10	3 950	9
Örnsköldsvik	137	150	80	168	14	2	24 713

Arbetspendling till/från Västernorrlands län 2007

Län	Inpendling		Utpendling		Nettopendling	
	män	kvinnor	män	kvinnor	män	kvinnor
Gävleborgs län	686	259	314	121	372	138
Västerbottens län	612	348	446	249	166	99
Jämtlands län	613	223	394	205	219	18
Stockholms län	371	226	1 178	758	-807	-532
Västra Götaland	124	72	274	101	-150	-29
Norrbottnens län	135	65	175	83	-40	-18
Övriga län	619	360	891	354	-272	6
Totalt	3 160	1 553	3 672	1 871	-512	-318

Kommunikationer

Informations- och kommunikationsteknik är en viktig förutsättning för goda kommunikationer. Just nu pågår utbyggnad av två nät i Västernorrland, UMTS-nätet för den tredje generationens mobiltelefoni samt bredbandsnätet. Uppskattningsvis har mellan 80 och 95 procent av hushållen i länet tillgång till bredbandsnätet.

Bil är det dominerande transportmedlet och Västernorrland har goda kommunikationer till och från länet via E4 som förbinder Norrlandskusten med Stockholm och Sydsverige och via E14 som förbinder Sundsvallsområdet med Östersund/Trondheim. Trafikarbetet på E4 och E14 uppgår till cirka 48 procent av länets totala trafikarbete på det statliga vägnätet. I länet finns drygt 1 900 mil vägar, varav 500 mil är statliga, knappt 130 mil är kommunala, samt cirka 1 300 mil är enskilda. Kollektivtrafiken består av busstrafik inom respektive kommun samt längre linjer mellan kommuncentra. Det finns även länsöverskridande kollektivtrafik med buss mellan Sundsvall och Haparanda och Mittnabotåget mellan Sundsvall och Östersund med koppling till Trondheim. I länet finns också anropsstyrd trafik som ett komplement i glesare områden samt för exempelvis funktionshindrade som inte kan nyttja den övriga kollektivtrafiken.

På järnvägssidan finns Ostkustbanan med snabbtåg söderifrån till Sundsvall och Härnösand och regionalståg mellan Gävle och Sundsvall. Botniabanan är 19 mil ny järnväg mellan Nyland och Umeå, som planeras stå klar år 2010. Samtidigt som Botniabanan byggs pågår en omfattande upprustning av Ådalsbanan som är länken mellan Botniabanan och Ostkustbanan. Järnvägssatsningarna medför kraftigt minskade restider särskilt mellan Örnsköldsvik och Umeå.

Västernorrland har tre flygplatser med täta förbindelser

till bland annat Stockholm, Luleå och Göteborg. Sundsvall-Härnösand och Örnsköldsviks flygplatser är statliga och Kramfors-Sollefteå drivs i kommunal regi.

Länets näringsliv är beroende av väl fungerande transporter på väg, järnväg och sjöfart för transporter till viktiga kontinentala marknader inom EU-området och till de framväxande marknaderna kring södra och östra Östersjön.

Foto: Ida Lundmark

Flygplatser i länet, statistik 2008

Flygplats	Passagerare	Landningar	Fraktgods, ton
Sundsvall/Härnösand	303 636	5 832	174
Örnsköldsvik	144 975	2 032	48
Kramfors	14 787	568	-

Sjöfart 2007

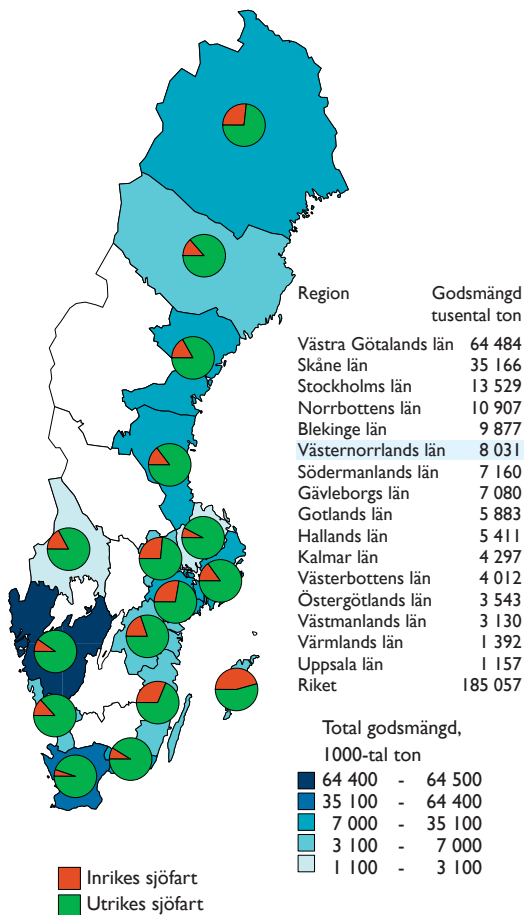
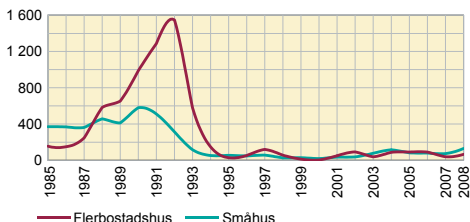

Foto: Ida Lundmark

NHF NHF NHF NHF NHF

Färdigställda lägenheter i nyproducerade hus Västernorrlands län 1985-2008

Nybyggda lägenheter 2000-2008

Flerbostadshus

Kommun	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Härnösand									
Kramfors									
Sollefteå			6						4
Sundsvall		51	88	28	42	62	92	18	63
Timrå					5				
Ånge									
Örnsköldsvik	4			11	42	30		22	
Länet	4	51	94	39	89	92	92	40	67

Småhus

Kommun	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Härnösand					12	2	4	8	3
Kramfors	1		1		2	4	7	2	2
Sollefteå	1	7	2	6	1		3	2	5
Sundsvall	3	10	22	58	71	60	39	38	64
Timrå	6	1	8	1	1		5	4	13
Ånge	1	4	3			1	3	1	6
Örnsköldsvik	8	14	2	13	29	16	20	22	38
Länet	20	36	38	78	116	83	81	77	131

Inre hamnen, Sundsvall. Foto: Anna Molin

Vattenkraft

Västernorrlands län svarar för cirka

18 procent av landets totala vattenkraftproduktion och cirka

9 procent av den totala elproduktionen. Normalårsproduktionen i länet uppgår till

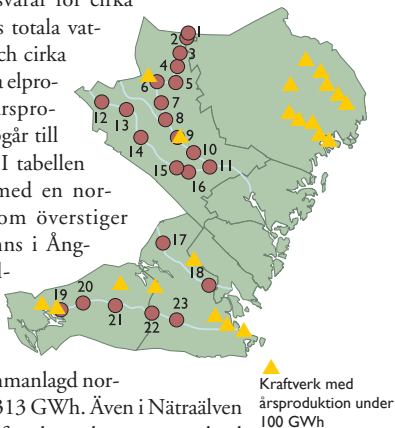
omkring 12,2 TWh. I tabellen redovisas kraftverk med en normalårsproduktion som överstiger

100 GWh. Dessa finns i Ångermanälven, Indalsälven, samt Ljungan.

Därutöver finns sex mindre kraftverk i

Gideälven med en sammanlagd normalårsproduktion på 313 GWh. Även i Nätraälven

finns fem mindre kraftverk med en sammanlagd normalårsproduktion på 52 GWh. I Moälven återfinns Anundsjö kraftverk (26 GWh).

Större kraftverk

Normalårsproduktion GWh

Ångermanälven

med biflöden

8 802

1. Hällby

341

2. Gulsele

334

3. Degerforsen

319

4. Edensforsen

344

5. Långbjörn

401

6. Lasele

665

7. Kilforsen

970

8. Nämforsen

730

9. Moforsen

641

10. Forsmo

730

11. Sollefteå

295

12. Storfinnforsen

543

13. Ramsele

869

14. Edsele

328

15. Forsse

261

16. Hjäлта

983

Indalsälven

1 204

17. Järkvissle

434

18. Bergforsen

735

Ljungan med biflöde

1 745

19. Järnvägsforsen

420

20. Parteboda

176

21. Ljunga

268

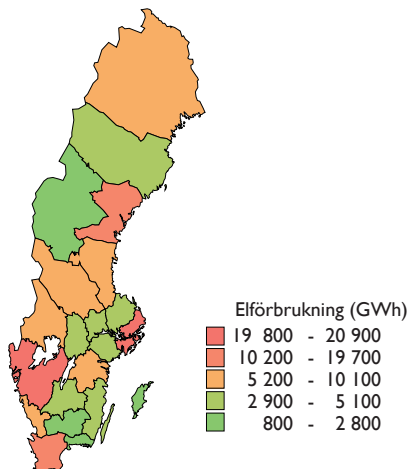
22. Torpshammar

360

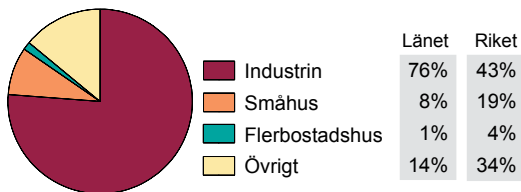
23. Skallböle

195

Elförbrukning per län 2007

Elförbrukning fördelad på slutlig användare 2007

I Västernorrlands län förbrukades 10 287 GWh under år 2007. I hela landet var elförbrukningen 135 332 GWh.

Kommunal skatt 2009

Kommun/ region	Kommunal skatt, totalt	därav till kommun	landsting
Härnösand	33,64	23,04	10,60
Kramfors	33,44	22,84	10,60
Sollefteå	33,69	23,09	10,60
Sundsvall	32,89	22,29	10,60
Timrå	32,94	22,34	10,60
Ånge	33,63	23,03	10,60
Örnsköldsvik	32,39	21,79	10,60
Västernorrland	32,98	22,38	10,60
Riket	31,52	20,72	10,80

Avstånd till närmaste livsmedelsbutik år 2008

Kommun/ region	Andel av befolkningen (%) per avstånd				
	mindre än 2,5 km	2,5 km- 5 km	5 km- 10 km	10 km- 15 km	mer än 15 km
Härnösand	81,8	6,0	8,0	3,5	0,7
Kramfors	65,0	17,3	14,6	2,6	0,6
Sollefteå	65,2	9,2	11,8	7,7	6,2
Sundsvall	81,7	8,7	6,3	2,4	0,9
Timrå	79,3	10,8	7,2	2,0	0,7
Ånge	60,8	14,3	19,7	2,8	2,3
Örnsköldsvik	71,7	9,1	12,5	4,6	2,0
Västernorrland	75,6	9,7	9,6	3,5	1,6
Riket	82,4	7,9	7,2	1,8	0,6

Bruttokostnader 2007, kronor per invånare

Kommun/ region	Barn- omsorg	Äldre- o funktions- hindrade	Arbets- marknads- åtgärder	Kultur
Härnösand	5 476	17 154	2 875	1 628
Kramfors	5 519	22 562	982	1 157
Sollefteå	4 981	23 758	1 823	1 024
Sundsvall	6 113	16 200	1 217	1 372
Timrå	5 668	17 119	4 047	588
Ånge	5 380	22 541	1 815	1 421
Örnsköldsvik	4 604	18 259	1 350	1 038
Västernorrland	5 391	19 656	2 015	1 175
Riket	6 375	14 891	1 262	1 123

Kommun/ region	Fritid	Infra- struktur, skydd m.m.	Kronor per elev	
			Grund- skola	Gymnasie- skola
Härnösand	1 440	3 767	77 430	90 176
Kramfors	1 403	4 892	89 421	96 465
Sollefteå	2 202	5 636	89 040	101 416
Sundsvall	1 481	3 454	87 852	86 304
Timrå	1 722	3 899	76 394	78 830
Ånge	1 444	4 021	86 845	109 646
Örnsköldsvik	1 538	4 031	84 229	85 933
Västernorrland	1 604	4 242	84 458	92 681
Riket	1 265	3 396	80 830	94 392

Sammanräknad förvärvsinkomst, medelinkomst 2003-2007 (tusental kronor)

Män

Kommun	2003	2004	2005	2006	2007
Härnösand	207,6	212,1	216,9	221,2	228,0
Kramfors	197,2	202,0	207,7	211,0	217,7
Sollefteå	195,1	199,4	206,2	210,1	215,2
Sundsvall	234,9	238,9	244,8	249,9	258,2
Timrå	226,2	229,9	234,1	238,4	248,6
Ånge	199,0	201,6	207,9	212,1	218,3
Örnsköldsvik	223,1	231,5	239,6	245,0	255,5
Västernorrland	220,5	225,6	231,9	236,6	245,0
Riket	229,4	233,9	241,1	247,2	257,6

Kvinnor

Kommun	2003	2004	2005	2006	2007
Härnösand	164,5	168,2	171,6	175,6	181,6
Kramfors	155,6	159,0	162,7	167,0	170,6
Sollefteå	154,9	158,8	162,3	167,1	171,9
Sundsvall	172,8	176,7	181,1	187,1	192,3
Timrå	164,7	167,9	172,2	176,3	183,5
Ånge	154,2	158,4	162,0	165,2	168,8
Örnsköldsvik	157,3	162,2	166,3	171,8	177,3
Västernorrland	164,0	168,1	172,2	177,4	182,6
Riket	165,3	169,5	173,7	179,3	185,9

Sammanräknad förvärvsinkomst år 2007 per åldersgrupp (tusental kronor)

Män

Kommun	Ålder					
	20-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-
Härnösand	116,4	210,8	266,6	287,7	295,6	216,6
Kramfors	137,6	233,4	270,5	266,5	260,2	190,5
Sollefteå	135,4	221,9	266,5	266,8	263,8	186,7
Sundsvall	132,9	243,4	319,8	334,5	321,6	227,7
Timrå	133,5	250,8	309,0	317,0	298,3	212,9
Ånge	146,5	227,7	260,6	285,1	260,6	181,3
Örnsköldsvik	161,5	261,9	313,4	321,6	312,5	214,9
Västernorrland	138,3	242,6	302,6	311,4	301,2	212,3
Riket	132,6	242,0	325,6	334,3	322,3	224,8

Kvinnor

Kommun	Ålder					
	20-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-
Härnösand	99,8	164,0	217,5	248,6	245,7	153,2
Kramfors	105,0	167,4	208,0	226,4	217,7	138,4
Sollefteå	110,8	174,5	210,1	231,7	227,2	137,6
Sundsvall	110,0	187,9	240,6	257,4	245,8	151,9
Timrå	111,1	181,0	226,5	241,9	227,7	141,2
Ånge	109,0	175,9	213,4	235,7	217,6	134,4
Örnsköldsvik	109,1	180,4	218,3	241,1	228,1	139,9
Västernorrland	108,4	181,0	226,6	245,9	235,3	145,0
Riket	100,6	181,4	233,2	251,1	238,9	149,2

Från istid till världsarv

I november år 2000 beslutade FN-organet Unescos världsarvskommitté att föra upp Höga Kusten på den prestigefyllda listan av världsarv. År 2006 utökades världsarvet med det finska området Kvarkens skärgård. Världens största landhöjning är orsaken till att Höga Kusten och Kvarkens skärgård blivit utsedda till ett numera gemensamt världsarv.

Höga Kusten är den plats på jorden där man bäst kan studera och förstå hur jorden påverkats av nedisning och landhöjning. Ingen annanstans i världen är den totala landhöjningen sedan den senaste istiden så stor som här. På Skuleberget finns världens högsta kustlinje, 286 meter över havet.

Området blev isfritt när inlandsisen smälte för 9 600 år sedan och landskapet började successivt bearbetas av havsvågorna. Landhöjningen gör ständigt att nya landområden utsätts för havsvågornas bränningar. Det har skapats speciella formationer såsom kalottberg, klapperstensfält på hög höjd, grottor med mera.

Inom området finns lämningar från stenålder, bronsålder, järnålder och fram till dagens samhälle, nästan alltid lokaliserade vid dåtidens strand.

Sommaren 2007 invigdes ett av Sveriges största naturum vid Skulebergets fot. I byggnaden på 700 kvadratmeter förmedlas information och kunskap om den unika geologiska processen och om världsarvets stora natur- och kulturvärden.

Skyddad natur

Skuleskogens nationalpark i Höga Kusten

Särskilda sevärdheter är Slåttdalsskrevan, en 200 meter lång, 40 meter djup och 7 meter bred klyfta, bronsåldersrösen, vidsträckta klapperstensfält, intressant växtlighet och storslagen utsikt över Örnköldsviks skärgård. Arealen är drygt 3 000 hektar. Sammanlagt finns cirka 3 mil markerade stigar. I Skuleskogen finns det fem övernattningsstugor att disponera gratis. Höga Kustenleden går genom nationalparken.

Naturreservat

I länet finns 133 naturreservat som skyddats för att bevara den biologiska mångfalden, hotade arter, natur- och kulturvärden, geologiska formationer och för att främja det rörliga friluftslivet. Några reservat är stora vildmarksområden på tusentals hektar utan större påverkan av människan, andra är områden som brukats av människa under många år vilket skapat artrika ängsmarker och värdefulla kulturmiljöer.

Fågelskyddsområden

För att öka skyddet för häckande och rastande fåglar finns det 18 fågelskyddsområden. Två av dessa finns i inlandet, resten är öar och skär i kusten.

Naturminnen

Naturminnen är en gammal skyddsform som använts för att skydda bland annat delar av Alnös världsunika geologi, gamla tallar och växtlokaler för hotade arter.

Internationella skyddsarbeten

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av skyddade områden som har upprättats för att skydda naturtyper och arter som är hotade inom EU. I länet finns 123 områden avsatta till nätverket, här finns också två Ramsarområden, vilka är våtmarksområden med stora biologiska och ornitologiska värden.

Några reservat värda ett besök

Nedanstående reservat är särskilt besöksvärda med anledning av enastående vacker natur, stor biologisk mångfald och i allmänhet med bra tillgänglighet och iordninggjorda friluftsanordningar.

Härnösands kommun

Smitingen-Härnöklubb
Västanåfallet

Kramfors kommun

Högbonden
Icktjärnsberget
Norrfällsviken
Skuleberget

Sollefteå kommun

Gideåbergsmyrarna
Granvågsniporna
Långvattnet

Sundsvalls kommun

Brämön
Gudmundstjärn
Stornäset

Timrå kommun

Indalsälvens delta
Åstön

Ånge kommun

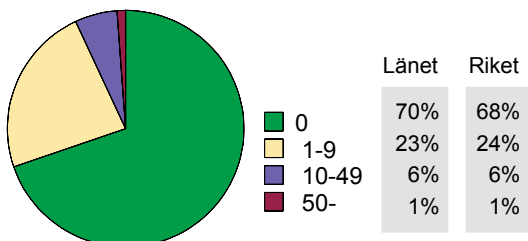
Jämtgaveln
Helvetesbrännan
Haverö strömmar

Örnsköldsviks kommun

Lillsjöslåttern
Mossaträsk-Stormyran
Stockholmsgata
Trysunda
Vändåtberget
Balesudden

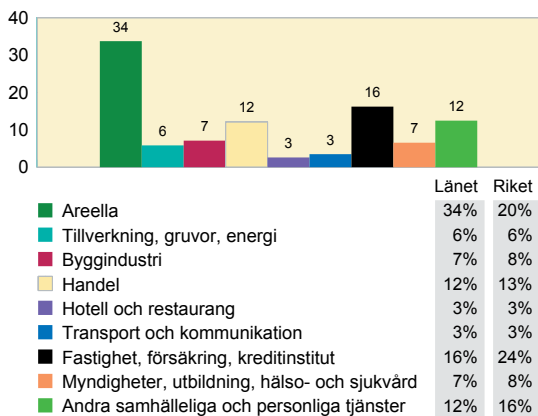
Mer information om varje enskilt reservat och om skyddad natur i allmänhet finns på länsstyrelsens hemsida www.y.lst, gå vidare till Verksamhet, Naturvård.

Arbetsställen i Västernorrlands län 2008 fördelade efter antal anställda

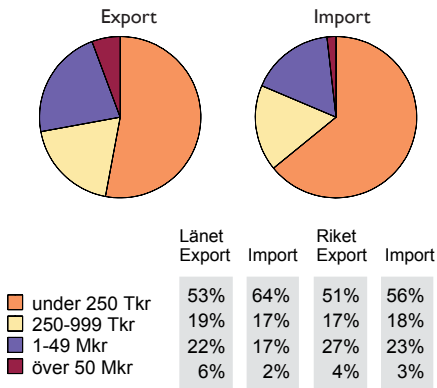

Två tredjedelar av samtliga arbetsställen, inklusive jord- och skogsbruk, i Västernorrlands län saknar anställda.

Arbetsställen fördelade per bransch 2008 (%)

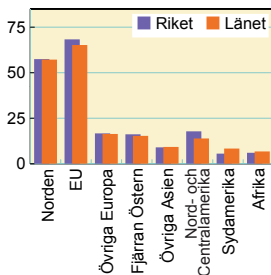

Export-/importföretag 2007 efter omsättning

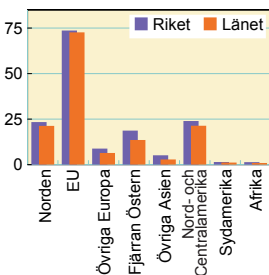

Västernorrlands län har cirka 560 exporterande företag och cirka 1 440 importerande. Sex procent av företagen hade år 2007 en total exportsumma på mer än 50 miljoner kronor, vilket kan jämföras med fyra procent av exportföretagen i riket. I både länet och riket har cirka hälften av de exporterande företagen en total exportsumma under 250 000 kronor.

% Export

% Import

Nystartade företag 2007

Län	Antal nya företag	Ledning (%)		Nya företag per 1000*	
		Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Stockholm	17 746	33	61	9,1	16,5
Uppsala	2 184	32	61	6,6	12,5
Södermanland	1 572	33	61	6,3	11,4
Östergötland	2 072	28	66	4,4	9,9
Jönköping	1 573	27	67	4,2	9,8
Kronoberg	901	32	63	5,2	9,7
Kalmar	1 189	31	60	5,2	9,7
Gotland	380	26	68	5,5	14,0
Blekinge	670	31	63	4,5	8,6
Skåne	7 943	32	62	6,6	12,7
Halland	1 804	32	61	6,3	12,1
Västra Götaland	9 481	30	63	5,7	11,8
Värmland	1 355	29	64	4,7	9,9
Örebro	1 368	27	66	4,3	10,2
Västmanland	1 253	32	63	5,2	9,8
Dalarna	1 383	30	65	5,0	10,1
Gävleborg	1 245	28	66	4,2	9,3
Västernorrland	1 094	28	66	4,1	9,3
Jämtland	839	31	62	6,6	12,8
Västerbotten	1 192	31	63	4,5	8,8
Norrbottnen	1 283	33	61	5,6	9,4
Riket	58 526	31	63	6,3	12,2

*) Befolkning 16-64 år

Män är traditionellt i majoritet av dem som startar nya företag. År 2007 leder kvinnor 28 procent av de nystartade företagen i Västernorrlands län.

Förvärvsarbetande, företagare och anställda 2007

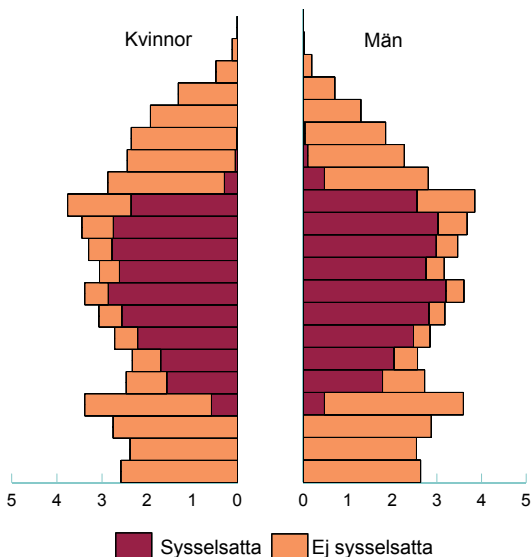
Män

Kommun	Egna företagare	Företagare i eget AB	Övriga anställda	Andel företagare
Härnösand	364	247	4 873	6,6
Kramfors	409	209	3 742	9,4
Sollefteå	409	212	3 680	9,5
Sundsvall	1 301	1 191	22 953	5,1
Timrå	240	165	2 878	7,3
Ånge	249	122	2 105	10,1
Örnsköldsvik	797	607	12 917	5,6
Västernorrland	3 769	2 753	53 148	6,3
Riket	162 703	116 058	2 013 387	7,1

Kvinnor

Kommun	Egna företagare	Företagare i eget AB	Övriga anställda	Andel företagare
Härnösand	163	56	5 324	3,0
Kramfors	201	45	3 625	5,3
Sollefteå	174	45	4 249	3,9
Sundsvall	609	226	22 827	2,6
Timrå	119	23	2 339	4,8
Ånge	100	24	1 983	4,8
Örnsköldsvik	419	148	11 344	3,6
Västernorrland	1 785	567	51 691	3,3
Riket	82 492	28 572	1 989 481	4,0

Andel förvärvsarbetande av befolkningen 2007 (%)

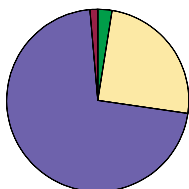
Av den totala befolkningen i Västernorrlands län förvärvsarbetade 47 procent år 2007, vilket är i nivå med riksgenomsnittet.

Den överenskomna medelarbetstiden för männen i Västernorrlands län var 39,3 timmar per vecka under 2007. Medelarbetstiden för kvinnorna var 34,4 timmar per vecka. Riksgenomsnittet samma år var 39,5 för männen och 34,6 för kvinnorna.

Förvärvsarbetande per näringsgren 2007

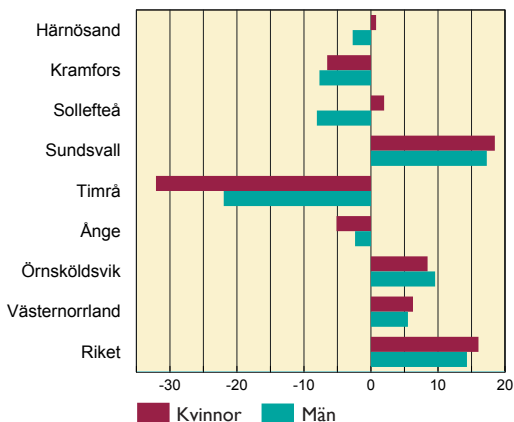
Näringsgren	Västernorrlands län			Fördelning (%)	
	Män	Kvinnor	Totalt	Länet	Riket
Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske	2 310	565	2 875	2,5	1,7
Tillverkningsindustri och gruvor	14 456	3 669	18 125	15,9	16,5
Energi, vatten, avfall	1 051	383	1 434	1,3	1,0
Byggindustri	8 067	524	8 591	7,6	6,5
Handel, transport, magasinering samt kommunikation	12 741	7 238	19 979	17,6	18,4
Kreditinstitut, fastighetsförvaltning samt företagstjänster	7 568	5381	12 949	11,4	14,6
Civila myndigheter, försvar mm	3 393	4 904	8 297	7,3	5,6
Forskning och utveckling, utbildning	2 718	8 919	11 637	10,2	10,9
Personliga och kulturella tjänster	3 305	4 366	7 671	6,7	7,4
Hälso- och sjukvård, socialtjänst samt veterinärer	3 379	17 211	20 590	18,1	16,2
Näringsgren okänd	682	883	1 565	1,4	1,2
Totalt	59 670	54 043	113 713	100	100

Andel sysselsatta per branschgrupp år 2007

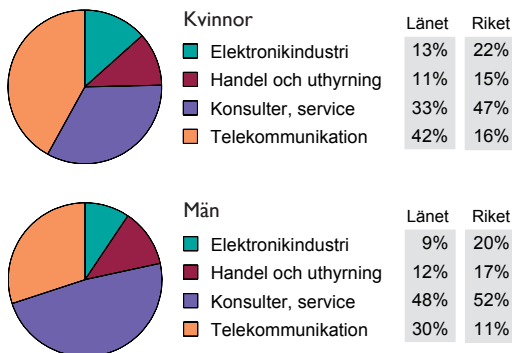

	Länet	Riket
Areella	3%	2%
Tillverkning	25%	24%
Service	71%	73%
Ej specificerat	1%	1%

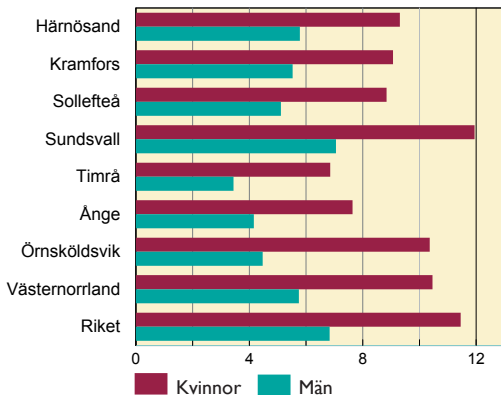
Förändring av antal förvärvsarbetande 1997-2007 (%)

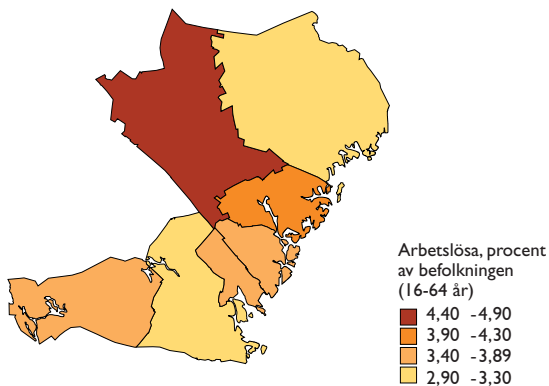
Förvärvsarbetande inom IT-företag 2007

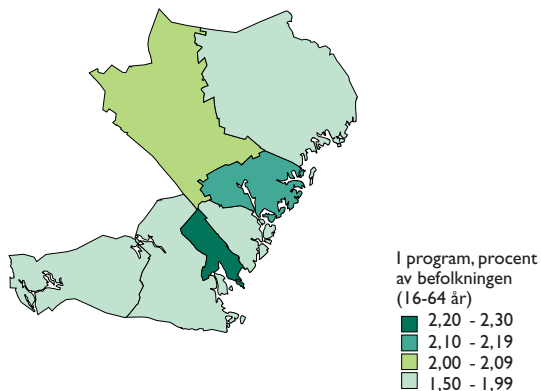
Förvärvsarbetande inom turistberoende branscher 2007 (%)

Öppet arbetslösa 2008 (%)

I arbetsmarknadsprogram 2008 (%)

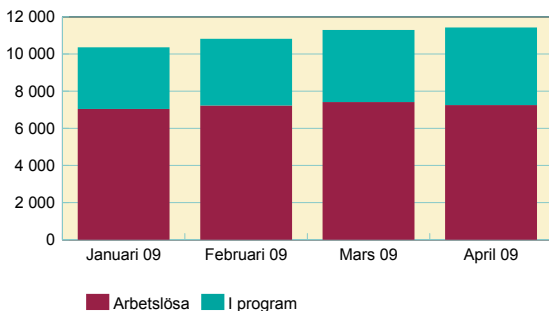

Arbetslösa kvinnor och män 2008, årsmedeltal (%)

Kommun/ region	Öppet arbetslösa		I arbetsmark- nadsprogram		Arbetslösa + i program	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Härnösand	3,3	4,3	1,4	1,9	4,7	6,2
Kramfors	3,7	4,7	2,0	2,2	5,7	6,9
Sollefteå	4,2	5,4	1,8	2,2	6,0	7,6
Sundsvall	2,5	3,4	1,5	1,8	4,0	5,2
Timrå	3,5	4,3	2,0	2,4	5,5	6,6
Ånge	3,4	3,4	1,5	1,6	4,8	5,0
Örnsköldsvik	3,3	3,3	1,7	1,6	5,1	4,9
Västernorrland	3,1	3,8	1,6	1,9	4,7	5,7
Riket	2,4	2,7	1,2	1,2	3,6	3,9

Arbetslösa i åldern 16-64

Arbetslöshet i länet månadsvis, 2009

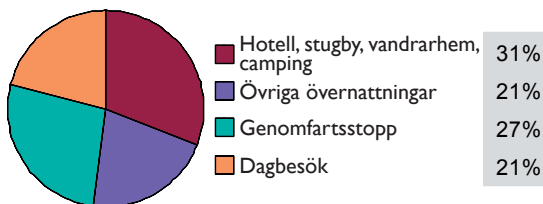

3,9 miljoner övernattningar och 5,6 miljoner dagbesök

Under år 2007 gjorde turister i Västernorrland 3,9 miljoner övernattningar, 1,7 miljoner besök på sevärdheter och evenemang samt 3,9 miljoner genomfartsstopp. Diagrammet visar övernattningarnas fördelning.

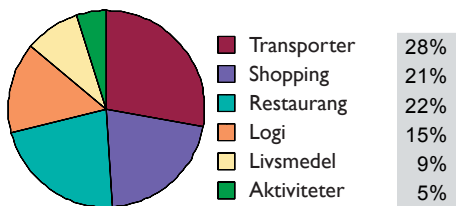
Gästerna spenderade 2,7 miljarder kronor

Övernattare och dagbesökare alstrade en omsättning på cirka 2,7 miljarder kronor, varav de boende på hotell, stugbyar, vandrarhem och campingplatser stod för cirka 0,8 miljarder kronor. Besökare hos släkt och vänner representerar drygt 80 procent av omsättningen från icke kommersiella gästnätter.

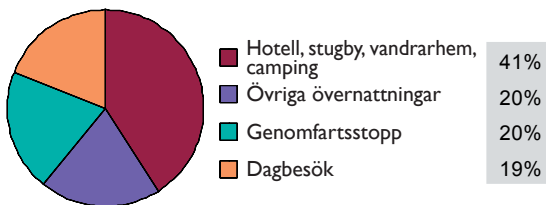
Källa: Mitt Sverige Turism. Data på detta uppslag är beräknade med TEM-metoden (TuristEkonomiska Modellen)

Transportsektorn gynnas mest av turismen

Besökarna spenderade i runda tal 760 miljoner kronor på drivmedel och andra bilförnödenheter samt kollektiva transportmedel. De bidrog också med 600 miljoner kronor av omsättningen för vardera sällanköpshandel (shopping) och restaurang.

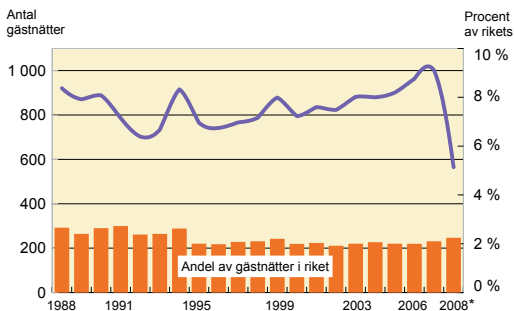
Turismen skapar sysselsättning

Turismen skapade underlag för cirka 2 000 årsanställda i länet. Av dessa alstrades cirka 800 av gäster på hotell, stugbyar, vandrarhem och campingplatser. Tre fjärdedelar av sysselsättningen under "Övriga övernattningar" genererades av besökare hos släkt och vänner.

Källa: Mitt Sverige Turism. Data på detta uppslag är beräknade med TEM-metoden (TuristEkonomiska Modellen)

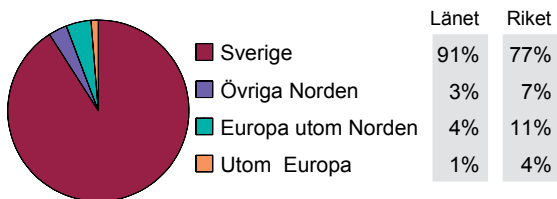
Kommersiella övernattningar 1988-2008 (1000-tal)

* I statistiken för 2008 ingår inte övernattningar på campingplatser.

Under år 2008 gjordes 565 000 övernattningar på hotell, stugbyar och vandrarhem i länet, vilket motsvarar 2 procent av övernattningarna i riket.

Övernattande gästers nationalitet 2008

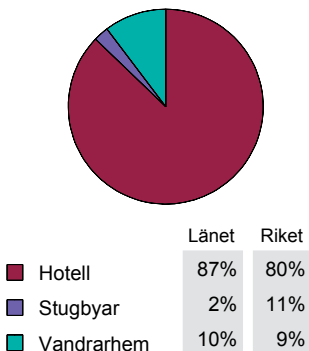

I statistiken för 2008 ingår inte övernattningar på campingplatser.

På de kommersiella anläggningarna i Västernorrlands län är nio av tio övernattande besökare svenskar. Av gästerna från övriga Norden kommer tre fjärdedelar från Norge.

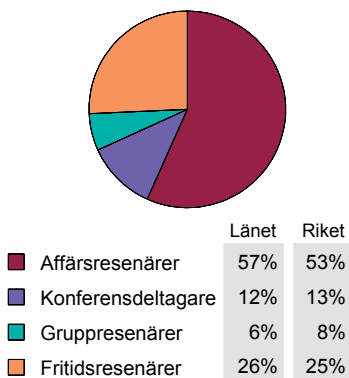
Källa: Tillväxtverket, SCB och Sveriges Camping- och stugföretagares Riksorganisation

Övernattningar per typ av anläggning 2008

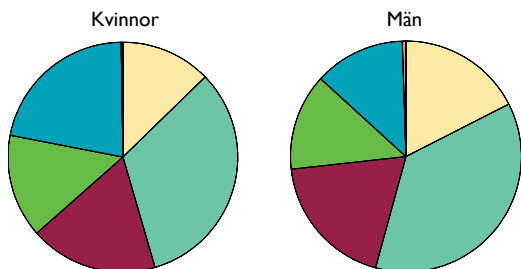
I statistiken för 2008 ingår inte övernattningar på campingplatser.

Belagda hotellrum per målgrupp 2008

Källa: Tillväxtverket, SCB och Sveriges Camping- och stugföretagares Riksorganisation

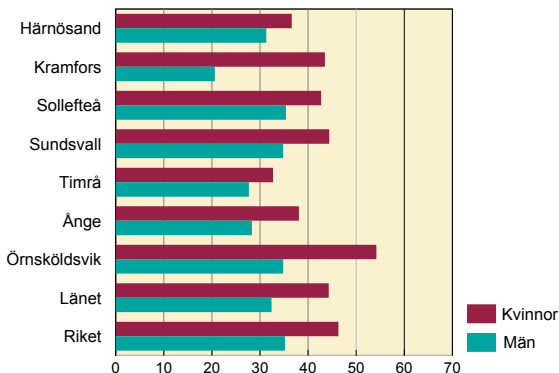
Utbildningsnivå för män och kvinnor 25-64 år Västernorrlands län 2008

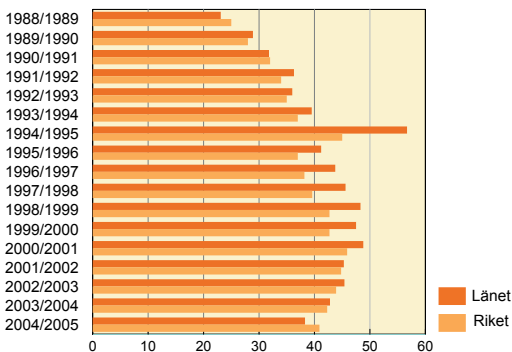
	Kvinnor		Män	
	Länet	Riket	Länet	Riket
 Folk-/grundskola	12,6	13,2	17,3	17,3
 Gymnasium högst 2 år	32,5	26,7	36,4	28,6
 Gymnasium 3 år	17,9	18,1	18,8	19,4
 Eftergymn. mindre än 3 år	14,5	15,1	13,4	13,7
 Eftergymn. 3 år eller mer	21,5	24,8	12,6	17,9
 Forskarutbildning	0,2	0,8	0,5	1,4

Fler kvinnor än män har högskoleutbildning, både i länet och i riket. I Västernorrland har 36 procent av kvinnorna och 27 procent av männen eftergymnasial utbildning. Riksgenomsnittet är 41 procent av kvinnorna och 33 procent av männen.

Avslutat gymnasiet 2004/2005 och påbörjat högskola/universitet inom tre år (%)

Påbörjat högskola inom 3 år efter gymnasiet (%)

Av de som examinerades från gymnasieskolan i Västernorrland läsåret 2004/2005 påbörjade 38 procent studier vid högskola/ universitet inom tre år. Genomsnittet i riket är 41 procent.

Utbildning

Länets grund- och gymnasieskolor har en hög lärartäthet och ett stort antal pedagogiskt högskoleutbildad personal.

Västernorrlands gymnasieskolor erbjuder intressanta inriktningar som ger utrymme för egna intressen, till exempel inom fotboll, ridning, foto och musik.

Efter gymnasiet finns det många utbildningsvägar att välja på, anpassade efter det som arbetsmarknaden efterfrågar, till exempel genom de kvalificerade yrkesutbildningarna och folkhögskolornas utbildningar. Även länets vuxenutbildning är väl utbyggd med möjlighet till flexibla lösningar.

För den som väljer att gå vidare till högre studier är Mittuniversitetet ett av landets stora lärosäten med drygt 15 000 studenter. Det är dessutom ett av landets största lärosäten inom distansutbildning. Universitetet har campus i Härnösand, Sundsvall och Östersund. På samtliga campusorter får studenterna bostadsgaranti. Mittuniversitetet har ett brett utbildningsutbud. Totalt erbjuds 750 kurser, 50 program och 30 magister-/mastersprogram.

I Örnsköldsvik har även Umeå universitet verksamhet med flertalet utbildningsprogram och fristående kurser. Utbudet har bland annat arbetats fram i dialog med näringslivet och i flera av utbildningarna finns en nära samverkan med företag och organisationer i regionen.

Även länets övriga kommuner erbjuder tillgång till högre utbildning i nära samarbete med högskolor och universitet. Det sker främst genom tillgången till moderna lärcentra.

Västernorrlands län har tidigt och medvetet satsat på flexibelt lärande och distansoberoende utbildning på olika nivåer.

Västernorrlands län har i alla tider varit en mångkulturell mötesplats. Både länets äldsta förhistoria med lämningar av 6 000 till 7 000 år gamla stenåldersboplatser och det industrisamhälle som expanderade kraftigt under 1800- och 1900-talen utmärks av möten mellan människor med olika bakgrund. Detta har skapat såväl spännande som särpräglade kulturmiljöer. Hällristningarna i Nämforsen, Näsåker, vittnar om platsens betydelse som mötesplats under årtusenden.

Länets tre stora älvar med niporna i Ångermanälven, Indalsälvens magnifika djup och den mäktiga Ljungan som en pulsåder mellan öst och väst ger alla sina egna särpräglade karaktärer till landskapet. De resursrika älvdalarna har givit upphov till bygder och möjliggjort snabba kommunikationer.

I världsarvet Höga Kusten har landhöjningen gjort att landskapet hela tiden skiftar i karaktär och förutsättningar. Här finns unika kulturmiljöer i form av gamla fiskelägen med fiskekapell från 1600-talet. Sandvikens fiskeläge, Trysunda, Ulvön och Bönhamn är exempel på några genuina fiskelägen som är väl värda ett besök.

Från mitten av 1800-talet fick industrialismen stor genomslagskraft i vårt skogrika län. Ett av de tydligaste uttrycken för det enorma kapital som fanns i länet vid denna tid är Sundsvalls stenstad med sina pampiga stenhus. Kulturreseptat Mariebergs sågverkssamhälle är ett gott exempel på de industrisamhällen som växte fram längs kusten och i Ångermanälvens mynning. Vid samma tid var Västernorrland det län i landet som hade den utan jämförelse största inflyttningen. Länet kallades "lilla Amerika" i folkmun. Den stora befolkningsinflyttningen medförde möten mellan olika befolkningsgrupper och samhällsklasser. Nya ideal utvecklades och länet kom att bli skådeplats för politiska händelser av betydelse för den svenska samhällsutvecklingen, såsom Sundsvallsstrejken 1879 och skotten i Lunde 1931.

Från 1945 och framåt tog uppbyggnaden av det moderna Västernorrland fart. Pappers-, massa- och kemiindustrin gjorde stora investeringar i länet. Utbyggnaden av vattenkraften bidrog också till den snabba utvecklingen. Levnadsstandarden förbättrades med nya

Foto: Michael Engman

bostadsområden, samhällsservice och ökad konsumtion. Framtids-
tron speglas i samhällsplaneringen och arkitekturen. Ett exempel
är Stockviks Folkets hus *Kusten*, söder om Sundsvall, ett allaktivi-
tetshus invigt 1956 som sedan några år är byggnadsminne.

Vår kulturmiljö är i ständig förändring. Äldre inslag finns
sida vid sida med vår tids avtryck. I länet har kulturmiljö och
kulturarv allt mer kommit att ses som en viktig del för den re-
gionala utvecklingen med sikte på ett attraktivt och funktionellt
Västernorrland.

Av staten skyddade kulturmiljöer i Västernorrland

Kulturresevat	2
Riksintressen	53
Byggnadsminnen	69
Kyrkor	105
Registrerade fornlämningar	ca 10 000

Brett kulturutbud i länet

Västernorrland präglas av en kulturell mångfald och i nutida anslag
för kultur räknat per invånare ligger Västernorrland i topp i landet.
2008 bildades Scenkonstbolaget AB där fem av länets ledande
kulturaktörer ingår; Teater Västernorrland, Musik i Västernorrland,
Nordiska Kammarorkestern Sundsvall och Film i Västernorrland,
alla med säte i Sundsvall. Dessutom ingår även Norrdans, med säte
i Härnösand, som är en av landets få professionella ensembler för
modern dans.

Som residensstad har Härnösand ett brett kulturutbud med
bland annat Murberget, Läns museet Västernorrland som omfattas
av friluftsmuseum och en arkitektonisk spännande museibyggning.
Sambiblioteket är en unik byggnad, gemensam för Mittuniversite-
tet, kommun och län. Här finns också Härnösands konsthall med
Qvistska samlingen och Landsarkivet i Härnösand med nästan hela
Norrland som upptagningsområde.

Sundsvall har en omfattande kulturverksamhet med Kultur-
magasinet som omfattar Sundsvalls museum med Fotomuseet
Sundsvall, bibliotek och arkiv. I Sundsvall finns Cirkus Elvira och

omfattande amatörteater. Staden rymmer även ett rikt musikliv med körer och livespelningar på Pipeline och Stadshuset. Domsaga fungerar som spelscen för oetablerade band.

Kramfors kommun rymmer många besöksvärda platser. Mannaminne i Nordingrå erbjuder en spännande mix med utställningar, museer och kulturarrangemang. I Nyland har det gamla tingshuset blivit ett musikaliskt centrum i Ådalen. De dramatiska häxprocesserna i Torsåker skildras i utställningar på Sandslån och på Häxberget där en minnesplats finns. Dessutom lockar Skulefestivalen i Höga Kusten många besökare varje sommar.

Urkult, folk- och världsmusikfestivalen i Näsåker, är sommarens musikhändelse i Sollefteå kommun. Under fyra dagar samlas tusentals för att lyssna till artister från hela världen.

Hällristningarna i Nämforsen och SVAR i Ramsele är två uppskattade besöksmål. Textilarkivet i Sollefteå öppnar igen under 2009, nu som en del av Murberget. Det kulturella föreningslivet är rikt och Sollefteå museum visar stadens kulturhistoria och tillfälliga utställningar.

Örnsköldsviks museum & konsthall visar internationella utställningar. Där finns också Bror Marklunds ateljé. I Arken finns Hans Hedbergs museum. Vid Sliperiet samlas flera ungdomsverksamheter. I ytterområdena finner man Galleri Utås Gård, Brynge kulturområde, fiskevistet i Skeppsmalen, MoDo-museet i Moliden samt offentlig konst i Nätradalen med stöd från Näterlunds konstdonation.

I Timrå möts man av skulpturen Y:et av Bengt Lindström och Merlo Slott. Ett brett kulturutbud för ungdomar finns i Söråkers Folkets hus. Vid Wifsta varvs bruksmiljö, vackert beläget vid vattnet, anordnas sommartid både kulturhistoriska guidningar och sommarteatrar. Vid Lögdö bruk pågår olika kulturarrangemang och kulturmiljön fungerar även som arena för de kreativa näringarna.

Stöde Forms Galleria, Naturum i Borgsjö med utställningar, Ånge Zoologiska Museum, Eldnäsets flottningsmuseum och aktiviteterna vid Haverö Strömmar erbjuder unika kulturupplevelser västerut i Medelpad. I Ånge finns idag flera framgångsrika rockband.

Fiske

Länet erbjuder bra fiske i mer än 3 500 sjöar samt 800 mil strömmande vatten. Fler än 140 fiskevårdsområden blir genom försäljning av fiskekort tillgängliga för allmänheten.

Laxfiske är väl förknippat med länet. Laxen ingår i tretal i länsvapnet och länets största älvar kan betecknas utgöra några av landets bästa laxvatten. Sedan älvarnas utbyggnad har det genom vattendomar blivit människans ansvar att garantera laxens och öringens fortlevnad. Årligen sätts mer än 650 000 lax- och öringsmolt ut i länets älvar. Nya och hittills lyckade försök att odla sik i kompensationsssyfte pågår också.

Kustfiskets två största problem är gråsäl och storskarv. Problemen med säl och skarv har inneburit att fångsterna av strömming har fått svårt att räcka till för vår anrika surströmmingsproduktion. Laxfångsterna har kunnat hållas på en förhållandevis god nivå tack vare PushUp-fällor.

Västernorrland har cirka 30 licensierade yrkesfiskare. Antalet fritidsfiskare uppskattas till fler än 70 000 personer. Läs mer om våra sportfiskemöjligheter på www.fiske.vasternorrland.se.

Jakt

Länet karaktäriseras av höga berg, djupa dalar och stora skogar. Detta ger upphov till många olika livsmiljöer och skapar därmed förutsättningar för en bra och varierad jakt.

Älgjakten samlar 13 000 jägare i Västernorrland. De faller tillsammans 7 500 till 9 000 älgar per år.

Andra viltslag av betydelse för länet är hare, tjäder, orre, järpe, bäver, rådjur, lodjur, björn, järv och mård.

Under 2008 fälldes 13 björnar i länet, 7 hanar och 6 honor.

Totala antalet fällda älgar jaktåret 2008/2009

Tjurar	Kor	Summa vuxna	Tjurkalvar	Kvigkalvar	Summa kalvar	Summa älgar
2 358	2 480	4 838	1 464	1 578	3 042	7 880

Åkerarealens användning i Västernorrlands län 2008

Gröda	Hektar	Åkern i länet %	Procent av gröda i riket
Spannmål	4 860	9,7	0,4
Slätter- och betesvall	41 244	82,0	3,7
Grönfoder	1 957	3,9	6,2
Matpotatis	179	0,4	0,9
Träda	1 140	2,3	0,8
Energiskog	69	0,1	0,5
Trädgårdsväxter	70	0,1	0,5
Andra växtslag	130	0,3	0,1
Ospecificerad åkermark	655	1,3	8,6
Hela åkerarealen	50 304	100	1,9

Jordbruksföretag efter storleksklass 2007

Åkerareal, ha	Västernorrland		Riket	
	Antal	%	Antal	%
-5,0	756	30,9	14 912	20,5
5,1 - 20,0	1 038	42,4	27 194	37,5
20,1 - 50,0	365	14,9	15 381	21,2
50,1 - 100,0	205	8,4	8 957	12,3
över 100,0	84	3,4	6 165	8,5
Samtliga	2 448	100	72 609	100

Jordbruksföretag efter brukarens ålder 2007

Ålder	Västernorrland		Riket	
	Antal	%	Antal	%
-24 år	9	0,4	257	0,4
25-34 år	93	3,9	3 311	4,9
35-44 år	408	17,2	11 455	16,9
45-54 år	565	23,8	17 834	26,4
55-64 år	779	32,9	19 995	29,5
65 år -	516	21,8	14 828	21,9
Totalt	2 370	100	67 680	100

Valresultat riksdagsvalet 2006

Parti	Västernorrland Antal röster	Länet %	Riket %
Moderata Samlingspartiet	26 319	17,2	26,2
Centerpartiet	16 197	10,6	7,9
Folkpartiet liberalerna	8 288	5,4	7,5
Kristdemokraterna	8 674	5,7	6,6
Arbetarepartiet-Socialdemokraterna	70 515	46,0	35,0
Vänsterpartiet	10 229	6,7	5,8
Miljöpartiet de gröna	5 871	3,8	5,2
Övriga partier	7 324	4,8	5,7
Giltiga valsedlar	153 417	100	100

Riksdagsledamöter från länet efter 2006 års val

Parti	Västernorrland	Riket
Moderata Samlingspartiet	2	97
Centerpartiet	1	29
Folkpartiet liberalerna	1	28
Kristdemokraterna	1	24
Arbetarepartiet-Socialdemokraterna	5	130
Vänsterpartiet	1	22
Miljöpartiet de gröna	0	19
Samtliga partier	11	349

Landstingsfullmäktiges ledamöter efter 2006 års val

Parti	Män	Kvinnor	Totalt
Moderata Samlingspartiet	8	5	13
Centerpartiet	5	3	8
Folkpartiet liberalerna	3	1	4
Kristdemokraterna	3	2	5
Arbetarepartiet-Socialdemokraterna	17	17	34
Vänsterpartiet	1	4	5
Miljöpartiet de gröna	1	1	2
Sjukvårdspartiet - Västernorrland	3	3	6
Totalt	41	36	77

Fördelning av antalet ledamöter i kommunfullmäktige efter valet 2006

Kommun	M	C	FP	KD	S	V	MP	Övr.	Totalt
Härnösand	8	7	3	2	17	3	3	6	49
Kramfors	5	8	2	2	19	4	1	0	41
Sollefteå	7	6	2	2	22	4	2	0	45
Sundsvall	17	7	8	4	35	4	4	2	81
Timrå	5	7	2	2	26	4	1	2	49
Ånge	4	5	1	2	18	3	1	1	35
Örnsköldsvik	6	10	2	5	35	2	0	1	61

Övriga partier är:

Härnösand Sjukvårdspartiet Västernorrland (6)

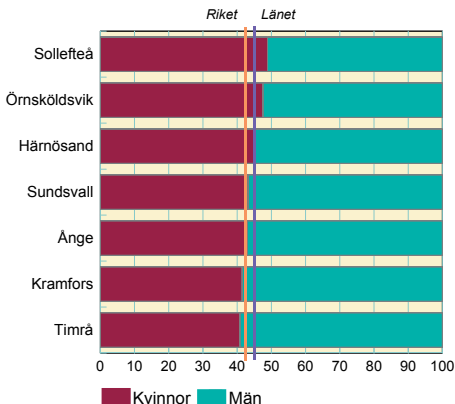
Sundsvall Sverigedemokraterna (2)

Timrå Sverigedemokraterna (2)

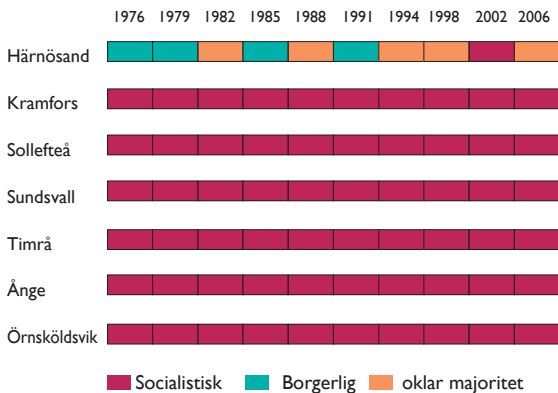
Ånge Sverigedemokraterna (1)

Örnsköldsvik SPI - Sveriges Pensionärers Intresseparti (1)

Andel kvinnor och män i kommunfullmäktige efter valet 2006

Politisk majoritet i kommunfullmäktige 1976–2006

Rådhuset i Härnösand, Norrlands första gymnasium.
Foto: Lena Ottebo

Länsstyrelsen Västernorrland

Länsstyrelsen samordnar statliga intressen i länet och är samtidigt en länk mellan regeringen och länets kommuner och invånare.

Länsstyrelsen arbetar aktivt för ett ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbart Västernorrland. Vår sammanlagda kunskap är bred med specialister inom i stort sett alla samhällsområden. Vi arbetar för ökat företagande, fler arbetstillfällen, befolkningstillväxt, mångfald och en positiv framtidstro i länet. Vi är cirka 250 anställda.

För att nå ett ekologiskt hållbart Västernorrland arbetar vi aktivt med våra 16 regionala miljömål. Miljölänet Västernorrland är färdriktningen. Vi vill verka för ett enat och attraktivt län med goda levnadsvillkor som yttersta målsättning.

Länsstyrelsen har en ledande roll i investeringsplaneringen när det gäller länsvägar och länsjärnvägar. Vi tar aktivt del i stora infrastrukturprojekt. Vi har ett regionalpolitiskt utvecklingsansvar där natur- och kulturmiljö, hushållning med naturresurser, utbildning, mångfald och integration samt jämställdhet spelar viktiga roller. Vi utövar även tillsyn och uppföljning inom miljö, socialtjänst, yrkestrafik, djurskydd, livsmedel och räddningstjänst.

Vi satsar dessutom på att lyfta fram länet i internationella och mittnordiska sammanhang. Länsstyrelsen samordnar länets tillväxtprogram och svarar också för det offentliga stödet till jordbruket samt bedriver utbildning och rådgivning för fisket och för ett miljövänligare jordbruk. Länsstyrelsen är också Vattenmyndighet för Bottenhavets vattendistrikt.

Länsstyrelsen finns i Härnösand och vi har mindre lokalkontor i Örnsköldsvik och Ånge. Länsstyrelsens motto är: *Offensiv länsutveckling genom bred kompetens, samarbete och lyhörd kommunikation.*

Press

Dagbladet - Nya Samhället

Upplaga år 2008: 12 000

www.dagbladet.nu

Nord-Sverige

Upplaga år 2008: 3 600

www.nordsverige.se

Sundsvalls Nyheter

Upplaga 2008: 72 500/vecka

www.sundsvallsnyheter.se

Sundsvalls Tidning

Upplaga år 2008: 32 200 vardagar

www.st.nu

Tidningen Ångermanland

Upplaga år 2008: 21 400

www.allehanda.se

Örnsköldsviks Allehanda

Upplaga år 2008: 18 100

www.allehanda.se

Radio-TV

Sveriges Radio Västernorrland

www.sr.se/vasternorrland

Sveriges Television, Mittnytt

www.svt.se/mittnytt

TV 4 Nyheterna Sundsvall

nyhetskanalen.se/lokalt/sundsvall

Några Internetadresser i länet

Kommuner:

www.harnosand.se

www.kramfors.se

www.solleftea.se

www.sundsvall.se

www.timra.se

www.ange.se

www.ornskoldsvik.se

Övriga:

ALMI Företagspartner Mitt AB

www.almi.se/mitt

Arbetsförmedlingen

www.arbetsformedlingen.se

Kommunförbundet Västernorrland

www.y.komforb.se

Landsarkivet i Härnösand

www.statensarkiv.se

Landstinget Västernorrland

www.lvn.se

Länsmuseet Västernorrland

www.murberget.se

Länsstyrelsen Västernorrland

www.y.lst.se

Mittuniversitetet

www.miun.se

Handelskammaren Mittsverige

www.midchamber.se

Mitt Sverige Turism

www.mittsverigeturism.se

Världsarvet Höga Kusten

www.highcoast.net

Naturum Höga Kusten

www.naturumhogakusten.se

Länsportal för Västernorrland

www.vasternorrland.se

Källor:

Statistiska Centralbyrån

Länsstyrelsen Västernorrland

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Mitt Sverige Turism

Mittuniversitetet

Nutek

Sveriges Camping och stugföretagares Riksorganisation

Ånge kommun

Örnsköldsviks kommun

Önskas fler ex av denna lilla fickbok på svenska eller engelska,
kontakta Anna Molin eller Per Edin, tel 0611-34 90 00

E-post: anna.molin@lansstyrelsen.se; per.edin@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsen Västernorrland

871 86 Härnösand

Besöksadresser: Nybrogatan 15 och Pumpbacksgatan 19

Telefon: 0611-34 90 00

Telefax: 0611-34 93 72

E-post: vasternorrland@lansstyrelsen.se

www.y.lst.se

www.vasternorrland.se

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTERNORRLAND

www.y.lst.se